

Powstanie styczniowe

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Animacja](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: *Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 stycznia 1863 r. (fragment).*

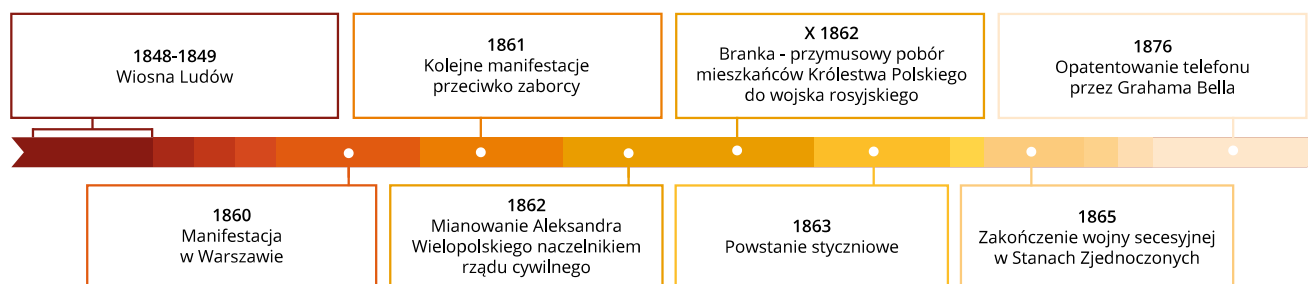

Powstanie styczniowe

Grafika z cyklu *Polonia*.

Źródło: Artur Grottger, *Bitwa*, 1863, Wikimedia Commons, domena publiczna.

W dniu 22 stycznia 1863 r. Centralny Komitet Narodowy stojący na czele ugrupowania „czerwonych” przekształcił się w Rząd Narodowy, który ogłosił manifest, zawierający wezwanie do walki oraz zapowiadający uwłaszczenie chłopów. Brak Dąbrowskiego, aresztowanego jeszcze w sierpniu 1862 r., uniemożliwił realizację planu opanowania warszawskiej Cytadeli. Nie udało się też zdobyć żadnego z większych miast Królestwa, w którym mogłoby się ulokować centrum dowodzenia. Pierwsze uderzenie zaskoczyło Rosjan, ale regularne wojsko bardzo szybko uzyskało przewagę nad słabo uzbrojonymi oddziałami partyzanckimi. W czerwcu Wielopolskiego zdymisjonowano, dwa miesiące później wielki książę Konstanty opuścił Królestwo, a urząd namiestnika Królestwa objął rosyjski generał Fiodor Berg.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

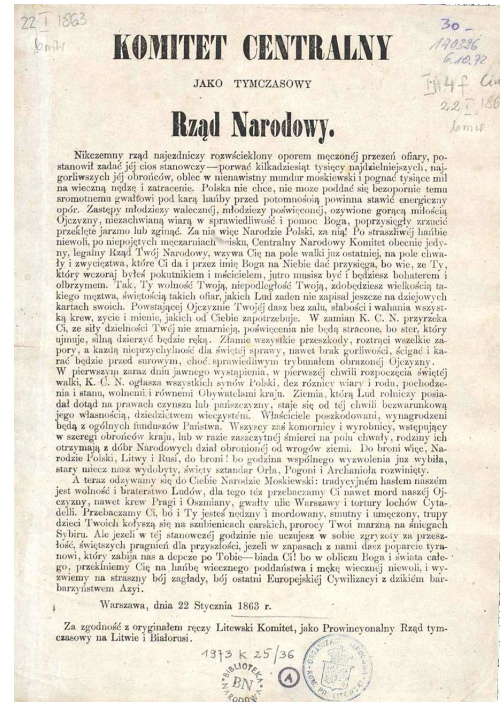
Twoje cele

- Przeanalizujesz w jakich okolicznościach wybuchło powstanie styczniowe.
- Ocenisz działania oddziałów powstańczych.
- Wymienisz konsekwencje upadku powstania.

Powstanie styczniowe

W dniu 22 stycznia 1863 r. Centralny Komitet Narodowy stojący na czele ugrupowania „czerwonych” przekształcił się w Rząd Narodowy, który ogłosił manifest, zawierający wezwanie do walki oraz zapowiadający uwłaszczenie chłopów.

Manifest został wydany w dniu wybuchu powstania i miał przede wszystkim zachęcić Polaków do walki. Zwrócenie się do ludności chłopskiej miało szczególne znaczenie w związku z małym zaangażowaniem tej grupy w powstanie listopadowe, a zwłaszcza w kontekście wydarzeń w Galicji z 1846 r. Władze powstańcze zdawały sobie sprawę z tego, że chłopstwo jest ogromną siłą, bez której walka niepodległościowa nie może się powieść. A co najważniejsze, działanie bez porozumienia z nią może skończyć się tragicznie, jak w trakcie rabacji galicyjskiej. Wiedzano także, że konieczne jest rozszerzenie powstania poza granice Królestwa Polskiego, dlatego starano się skłonić do udziału w walkach również ludność na Litwie i Rusi – w całej Rzeczypospolitej przedrozbiorowej.

Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego.

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

”Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 stycznia 1863 r. (fragment)

Nikczemny rząd najezdniczy, rozwścieklony oporem męczonej przezeń ofiary, postanowił zadać jej cios stanowczy: porwać

kilkadziesiąt tysięcy najdzielniejszych, najgorliwszych jej obrońców, oblec w nienawistny mundur moskiewski i pognać tysiące mil na wieczną nędzę i zatracenie.

Polska nie chce, nie może poddać się bezopornie temu sromotnemu gwałtowi, pod karą hańby przed potomnością powinna stawić energiczny opór. [...]

Po strasznej hańbie niewoli, po niepojętych męczarniach ucisku, Centralny Narodowy Komitet, obecnie jedyny legalny Rząd Twój Narodowy, wzywa Cię na pole walki już ostatniej, na pole chwały i zwycięstwa, które Ci da i przez imię Boga na Niebie dać przysięga, bo wie, że Ty, który wczoraj byłeś pokutnikiem i mścicielem, jutro musisz być i będziesz bohaterem i olbrzymem.

Tak, Ty wolność Twoją, niepodległość Twoją zdobędziesz wielkością takiego męstwa, świętością takich ofiar, jakich Lud żaden nie zapisał jeszcze na dziejowych kartach swoich. Powstającej Ojczyźnie Twojej dasz bez żalu, słabości i wahania wszystką krew, życie i mienie, jakich od Ciebie potrzebuje.

W zamian Komitet Centralny Narodowy przyrzeka Ci, że siły dzielności Twojej nie zmarnuje, poświęcenia nie będą stracone, bo ster, który ujmuje, silną dźwignię będzie ręką. Złamię wszelkie przeszkody, [...] a każdą nieprzychylność dla świętej sprawy, nawet brak gorliwości, ścigać i karać będzie przed surowym, choć sprawiedliwym trybunałem Ojczyzny.

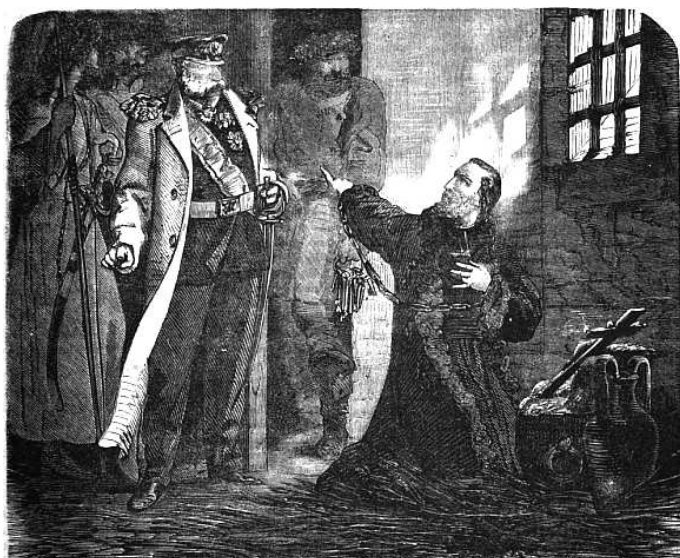
W pierwszym zaraz dniu jawnego wystąpienia, w pierwszej chwili rozpoczęcia świętej walki, Komitet Centralny Narodowy ogłasza

wszystkich synów Polski, bez różnicy wiary i rodu, pochodzenia i stanu, wolnymi i równymi obywatelami kraju. Ziemia, którą Lud rolniczy posiadał dotąd na prawach czynszu lub pańszczyzny, staje się od tej chwili bezwarunkową jego własnością, dziedzictwem wieczystym. Właściciele poszkodowani wynagrodzeni będą z ogólnych funduszy państwa. Wszyscy zaś komornicy i wyrobnicy, wstępujący w szeregi obrońców kraju, lub w razie zaszczytnej śmierci na polu chwały, rodziny ich, otrzymają z dóbr narodowych dział obronionej od wrogów ziemi.

Do broni więc, Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do broni! bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz wydobyty, święty sztandar Orła, Pogoni i Archanioła rozwinięty.

Źródło: Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego z 22 stycznia 1863 r. (fragment).

Przebieg walk

Polski ksiądz, który był przetrzymywany w Cytadeli Warszawskiej w czasie powstania styczniowego.

Źródło: domena publiczna.

W styczniu 1863 roku w Królestwie Polskim znajdowało się ok. 112 tys. żołnierzy rosyjskich, w czerwcu po zakończeniu poboru nadzwyczajnego liczba ta wzrosła do prawie 126 tys. Na Litwie walczyły dodatkowe oddziały, dając w sumie liczbę 190 tys. żołnierzy armii carskiej. Rosjanie mieli ogromną przewagę nad siłami powstańczymi, które w szczytowym momencie liczyły ok. 30 tys. źle uzbrojonych żołnierzy. Powstanie styczniowe miało charakter wojny partyzanckiej, w której naliczyć można ok. 1200 niewielkich bitew,

krwawych potyczek i niewielkich akcji. Pierwszymi bitwami powstania były stoczone 21 stycznia 1863 roku starcia pod Płockiem i Kraśnikiem. To pierwsze zakończyło się

niepowodzeniem – oddział naczelnika powstania w guberni płockiej Zygmunta Padlewskiego nie zdołał zdobyć Płocka, a 7 dni później, 28 stycznia, poniósł porażkę pod Słominem i Unieckiem. W kwietniu 1863 roku Padlewski został pojmany przez Rosjan i przewieziony do Płocka, tam skazano go na karę śmierci i 15 maja rozstrzelano. Innymi ważnymi starciami powstania były: bitwa pod Węgrowem (stoczona 3 lutego 1863 roku), zwana polskimi Termopilami, którą mimo złego ustawienia zwyciężyli powstańcy, pokonując rosyjską artylerię, oraz bitwa w Sosnowcu (stoczona z 6 na 7 lutego 1863 roku), która okazała się jedynym pełnym zwycięstwem Polaków, zakończonym kontrolą miasta przez administrację powstańczą.

Brak Dąbrowskiego, aresztowanego jeszcze w sierpniu 1862 r., uniemożliwił realizację planu opanowania warszawskiej Cytadeli. Nie udało się też zdobyć żadnego z większych miast Królestwa, w którym mogłoby się ulokować centrum dowodzenia. Pierwsze uderzenie zaskoczyło Rosjan, ale regularne wojsko bardzo szybko uzyskało przewagę nad słabo uzbrojonymi oddziałami partyzanckimi. W czerwcu Wielopolskiego zdymisjonowano, dwa miesiące później wielki książę Konstanty opuścił Królestwo, a urząd namiestnika Królestwa objął rosyjski generał Fiodor Berg.

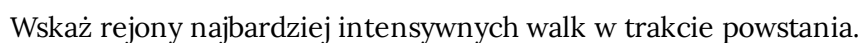
Mimo prób nie udało się ustanowić stabilnego dowództwa nad siłami powstańczymi. Przez krótki czas funkcję [dyktatora](#) sprawował przybyły z emigracji radykał Ludwik Mierosławski, po nim zaś wysunięty przez białych Marian Langiewicz. Kierownictwo polityczne i organizacyjne spoczywało w ręku tajnego Rządu Narodowego, w którego imieniu pobierano podatki i wykonywano wyroki na zdrajcach, ale jednocześnie trwały zmagania między czerwonymi a białymi o kontrolę nad nim. W październiku 1863 r. dyktatorem został związany z białymi Romuald Traugutt. Za główne zadanie uważał on dotrwanie powstania do wiosny 1864 r., kiedy to w pole miały wyruszyć

Romuald Traugutt (1826–1864), polski generał, w młodości oficer armii rosyjskiej, dyktator powstania styczniowego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W kwietniu Traugutt został aresztowany, a cztery miesiące później stracony na stokach Cytadeli wraz z innymi członkami Rządu Narodowego. Podczas egzekucji obecny był 30-tysięczny tłum, a zgromadzenie przerodziło się w manifestację uczuć patriotycznych.

Krwawo stłumiono powstanie na ziemiach zabranych. Na Wołyniu walki trwały krótko i w maju 1863 r. zakończyły się zwycięstwem Rosjan, wspomaganych przez miejscowych chłopów, na Litwie natomiast toczyły się do października. W guberniach wileńskiej, kowieńskiej i grodzieńskiej oraz na Żmudzi powstanie poparła ludność katolicka, w tym także część chłopów. Niestety przewaga sił rosyjskich była przygniatająca, a próby przerzucenia broni i ochotników z zagranicy zakończyły się niepowodzeniem. Rozbicie ruchu przyspieszyły brutalne represje stosowane przez generała Michaiła Murawjowa, który swą działalnością zasłużył na przydomek Wieszatiel.

Międzynarodowe aspekty powstania styczniowego

Tajne porozumienie rosyjsko-francuskie z 1859 r. zapowiadało przewrót w stosunkach międzynarodowych, jakim niewątpliwie byłoby zbliżenie Petersburga i Paryża. Na przeszkodzie w zawarciu tego aliansu stała jednak sprawa polska. Oficjalnie wspierający narody uciśnione Napoleon III nie mógł wiązać się z Rosją bez utraty twarzy, tym bardziej że Polacy cieszyli się we Francji sympatią. Cesarz mógł najwyżej pokładać nadzieję, że reformujący Rosję Aleksander II wywiąże się z obietnicy poprawy ich położenia.

Załadnienie sprawy polskiej nie było jednak na rękę Prusom. Gdyby bowiem doszło do sojuszu Rosji z Francją, to układ sił w państwach niemieckich zostałby zamrożony i Prusy nie wyciągnęłyby korzyści z osłabienia Austrii. Pruski ambasador w Petersburgu, Otto von Bismarck, starał się więc pokrzyżować plany margrabiego Wielopolskiego, który zabiegał o cesarską akceptację dla reform w Królestwie Polskim, mających zgasić patriotyczne wrzenie. Wielopolskiemu udało się wprawdzie osiągnąć swój cel, ale jego polityka nie została zaakceptowana przez rodaków.

Narada Aleksandra II, Franciszka Józefa I i Ottona von Bismarcka w sprawie polskiej, zza ściany podsłuchuje Napoleon III, karykatura angielska z epoki.

W styczniu 1863 r. w Królestwie Polskim wybuchło powstanie. Spotkało się ono z poparciem środowisk liberalnych w Europie, którym Rosja, nawet pod rządami reformatorskiego Aleksandra II, jawiła się jako tyrania. Zryw postawił Napoleona III w kłopotliwej sytuacji, gdyż zarówno Polacy, jak i międzynarodowa opinia, właśnie od niego oczekiwali podjęcia działań. Tymczasem mianowany w 1862 r. premierem Bismarck zaproponował Rosjanom zawarcie układu o pomocy w zwalczaniu

powstania, zezwalającego siłom rosyjskim walczącym z Polakami na przemarsze

przez przygraniczne terytoria Prus. I choć owa konwencja Alvenslebena – nazwana tak od nazwiska sygnującego ją pruskiego generała – z wojskowego punktu widzenia nie była Rosji wcale potrzebna, to jednak względy dyplomatyczne sprawiły, że chętnie na nią przystano. W odpowiedzi Francja i Wielka Brytania złożyły wspólnie protest w Petersburgu, poparty przez Włochy, Austrię, Hiszpanię, Portugalię, Danię, Szwecję i Turcję. Był to jednak jedyny krok, na który zdobył się Napoleon III. Na przełomie lat 50. i 60. XIX w. cesarz poniósł więc klęskę dyplomatyczną: polityka prowadzona przezeń w Italii doprowadziła do popsucia relacji z Anglikami, wkrótce zaś zraził do siebie także Rosję, której neutralności zawdzięczał sukcesy odniesione kosztem Austrii. Nie powiodła się również próba ożywienia stosunków francusko-rosyjskich podczas wizyty Aleksandra II w Paryżu w 1867 r., w trakcie której tłum wznosił okrzyki „Niech żyje Polska!”.

Emanuel Szafarczyk, syn stolarza ze Śląska, stał na czele sztyletników – specjalnego oddziału przeznaczonego do wykonywania egzekucji na zdrajcach i gorliwych policjantach. Został powieszony na stokach Cytadeli w 1864 r.

W maju 1865 r. na Podlasiu zlikwidowano ostatni oddział powstańczy, dowodzony przez księdza Stanisława Brzóske. Ogółem przez ponad dwa lata stoczono ponad 1200 bitew i potyczek. W walkach po stronie powstańczej wzięło udział łącznie 200 tys. osób, ale w polu pozostawało naraz nie więcej niż 20–30 tys. Według szacunków badaczy, straty Królestwa, liczącego 6,5 mln mieszkańców, wyniosły 46 tys. osób, w tym 20 tys. wywiezionych bezpowrotnie na Syberię i 5 tys. emigrantów. W szeregach powstańczych walczyli też cudzoziemcy: Francuzi, Włosi i Rosjanie, a nawet oficerowie armii szwedzkiej.

Upadek powstania otworzył nowy etap w dziejach Królestwa, które utraciło nawet te elementy [autonomii](#), które zachowano w okresie międzypowstaniowym. Namiestnikiem aż do śmierci w 1874 r. pozostał Berg,

ale jego następcy nosili już tylko tytuł generał-gubernator. Powołany do życia w 1864 r. Komitet Urządzający opracował program ujednolicenia Królestwa Polskiego z Rosją, a jego ziemie od lat 70. XIX w. zaczęto nazywać Krajem Nadwiślańskim. Miejscową administrację i sądownictwo opanowali Rosjanie, Polakom natomiast nie utrudniano robienia kariery – poza wojskiem – na terenie Rosji, co miało sprzyjać ich integracji z Cesarstwem. W szkolnictwie wprowadzono rosyjski jako język wykładowy, a zlikwidowaną w 1869 r. Szkołę Główną zastąpił Cesarski Uniwersytet Warszawski.

Herb Kraju Nadwiślańskiego.

Źródło: Samhanin, wikipedia.org, licencja: CC BY 3.0.

Gloria Victis

Upadek powstania styczniowego oznaczał kres idei powstańczej walki o niepodległość, którą zapoczątkował Tadeusz Kościuszko, ogłaszając w marcu 1794 r. na krakowskim rynku insurekcję narodową. Jedynie nieliczni działacze emigracyjni wierzyli jeszcze w szanse kontynuowania wysiłku zbrojnego. Należał do nich książę Adam Sapieha,

Godło państwowe na pieczęci Rządu Narodowego z okresu powstania styczniowego, przyjęte dekretem rządu z 10 maja 1863 r. Na tarczy herbowej przedstawiono Orła (symbolizującego Polskę), Pogoń (Litwę) i Michała Archaniola (Białoruś).

Podaj, do jakiej tradycji nawiązuje korona wieńcząca tarczę herbową.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

który jeszcze latem 1864 r. wzywał do rozszerzenia działań na pozostałe zabory. Odezwę tę zdezwuował galicyjski konserwatysta Paweł Popiel, który domagał się wręcz usunięcia z życia politycznego członków władz powstańczych.

Nie tak radykalnie, ale również w potępiającym tonie, wypowiadali się o powstaniach inni galicyjscy konserwatyści. Wybitny historyk, jeden z twórców szkoły krakowskiej, Józef Szujski – sam zresztą uczestnik powstania styczniowego – przyrównywał działalność spiskową do staropolskiego *liberum veto*, na wzór którego ukuł termin *liberum conspiro* – wolność spiskowania. Pogląd ten wyrażano również w ogłoszonej w 1869 r. przez Szujskiego, Stanisława

Tarnowskiego i Stanisława Koźmiana satyrze *Teka Stańczyka*, od której tytułu do konserwatystów krakowskich przyłgnęło na trwałe określenie [stańczycy](#).

Ciekawostka

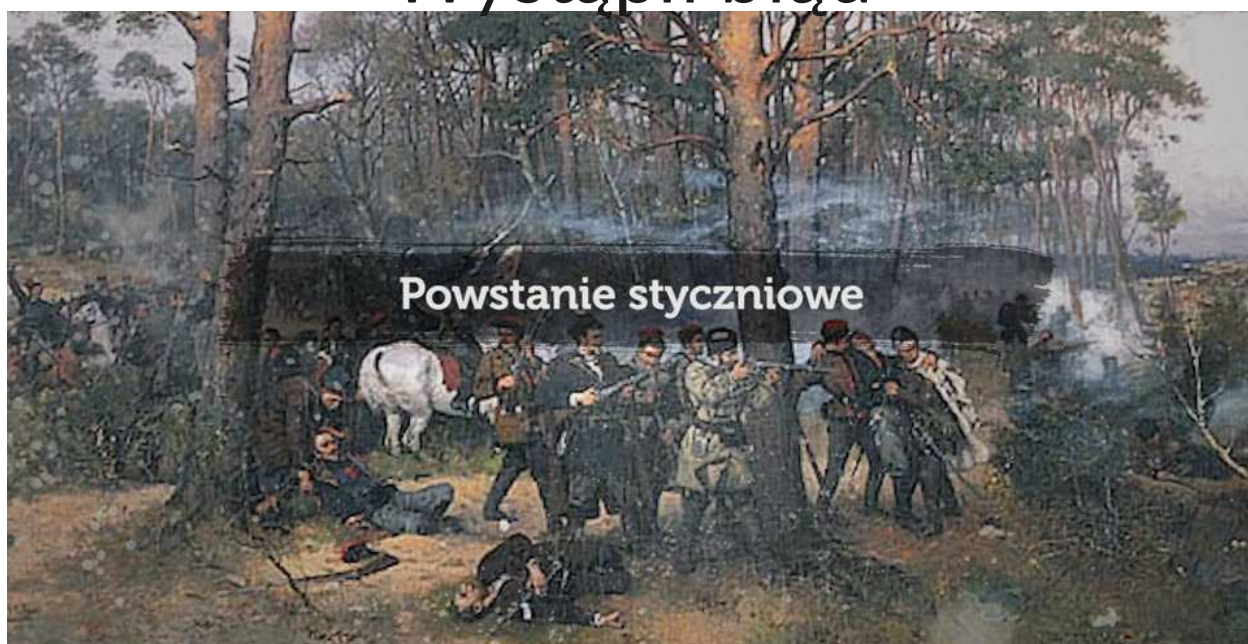
Gloria Victis – chwała zwyciężonym. Ta łacińska dewiza oznacza oddanie najwyższej czci pokonanym w nierównej walce. Jej przeciwstawieniem jest również rzymska sentencja – *vae victis* – biada zwyciężonym.

W Kraju Nadwiślańskim odpowiedzią na klęskę powstania było, z jednej strony – zintensyfikowanie pracy organicznej, z drugiej zaś – podjęcie [pracy u podstaw](#), jak nazywano wysiłki mające na celu pobudzenie świadomości narodowej i obywatelskiej chłopów. Oba kierunki działań miały jednak charakter długofalowy i były zakrojone raczej na dziesięciolecia niż na lata. Ugruntowywało się więc powszechne przekonanie o braku szans na odzyskanie niepodległości i konieczności ugody z zaborcami,

szczególnie z Rosją. Jednak ani postawa kapitulanccka, ani próby wytargowania ustępstw, choćby za cenę rezygnacji z ziem zabranych, nie miały widoków powodzenia, gdyż jedynym dążeniem imperium były już w tym czasie całkowita rusyfikacja i pozbycie się problemu polskiego raz na zawsze.

Podobny kurs przyjęła polityka pruska, zmierzająca do germanizacji Wielkopolski. Jedynym wyjątkiem wśród zaborców okazała się słabnąca w wyniku klęsk w wojnach w Italii i z Prusami Austria, gdzie Polakom przyznano autonomię.

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18GeG2j1>

Film opisujący Powstanie Styczniowe.

Słownik

autonomia

(gr. *autonomia* – samorząd) w prawie państwowym najszerze uprawnienia samorządowe jakiegoś terytorium w obrębie państwa, łącznie z własnym prawodawstwem

dyktator

osoba mająca absolutną władzę w państwie
(definicja na podstawie słownika PWN)

manifest

deklaracja publiczna jakiejś organizacji społecznej, partii politycznej, grupy literackiej, zawierająca jej program działania
(definicja na podstawie słownika PWN)

praca organiczna, praca u podstaw

hasła pozytywistów polskich po powstaniu styczniowym, wzywające do obrony bytu narodowego nie przez walkę zbrojną, lecz przez rozwój gospodarki i oświaty
(definicja na podstawie słownika PWN)

stańczycy

członkowie ugrupowania politycznego
(definicja na podstawie słownika PWN)

Słowa kluczowe

powstanie styczniowe, Ludwik Mierosławski, Marian Langiewicz, Romuald Traugutt, Józef Szujski, *Teka Stańczyka*

Bibliografia

J.W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 1984.

A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000.

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności), Świat Książki 2004-2006.

Wielka historia Polski, tomy 1-10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą interaktywną, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Odpowiedz, dlaczego nie można wskazać głównych bitew powstania. Odpowiedź uzasadnij.

Polecenie 3

Wyjaśnij przyczyny zróżnicowania natężenia działań oddziałów powstańczych w różnych regionach Królestwa Polskiego.

Polecenie 4

Przedstaw miejsca przerzutowe, a następnie oceń możliwości zaopatrzenia i uzupełnień dla oddziałów powstańczych.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją, a następnie wykonaj polecenia.

Trwa wczytywanie danych...

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPqy5Uh7A>

Film opisujący Bitwę pod Grochowiskami, czyli "Pyrrusowe zwycięstwo" powstańców styczniowych.

Polecenie 2

Wymień przyczyny wygranej Polaków.

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego wynik bitwy pod Grochówkami określa się mianem „pyrrusowego zwycięstwa” powstańców styczniowych.

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18ZJfVFZ>

Film opowiadający o powstaniu styczniowym. Część 1.

Polecenie 2

Scharakteryzuj polskie ugrupowania, które dążyły do niepodległości Polski. Z którymi grupami społecznymi się związały poszczególne stronnictwa?

Polecenie 3

Opisz przygotowania Polaków do zbrojnego wystąpienia.

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18ZJfVFZ>

Film opowiadający o powstaniu styczniowym. Część 2.

Polecenie 4

Wyjaśnij rolę rosyjskich rewolucjonistów dla polskiego powstania.

Polecenie 5

Rozstrzygnij, czy słuszne było liczenie przez powstańców na pomoc Francji. Uzasadnij odpowiedź.

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18ZJfVFZ>

Film opowiadający o powstaniu styczniowym. Część 3.

Polecenie 6

Wyjaśnij rolę białych dla kontynuacji powstania styczniowego.

Polecenie 7

Opisz reakcję państw europejskich na polskie powstanie.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, co Tymczasowy Rząd Narodowy obiecywał chłopom. Jaki cel miało oddzielne zwracanie się do chłopów z poszczególnych ziem: Polski, Litwy i Rusi?

Ćwiczenie 2

Wymień najważniejszych wodzów powstania styczniowego.

Ćwiczenie 3

Jakie konsekwencje dla Królestwa Polskiego miał upadek powstania styczniowego?

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z poniższą grafiką i wykonaj polecenie.

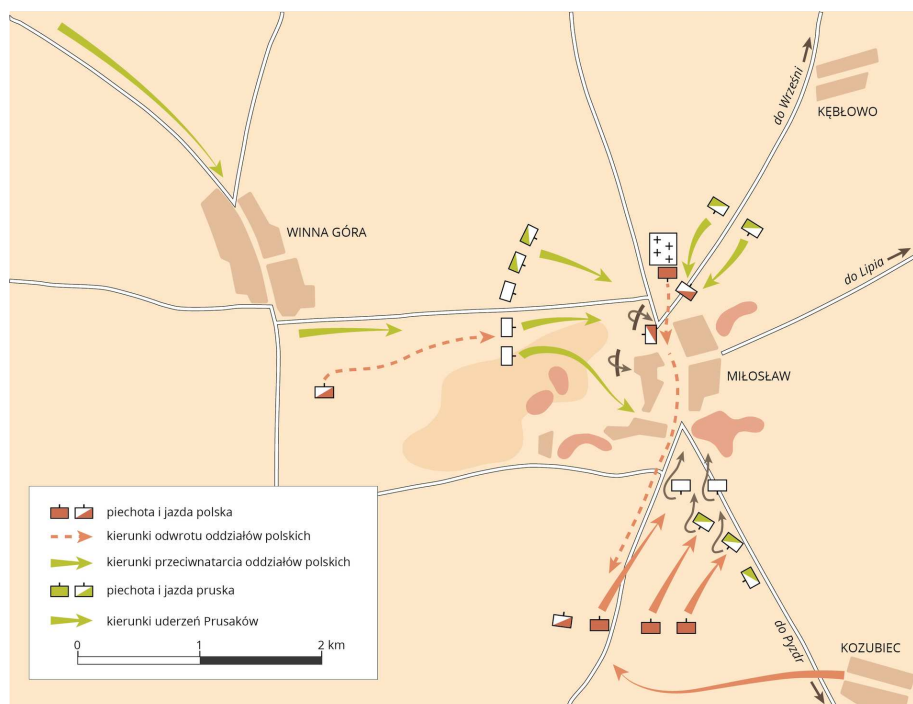
Źródło grafiki: Wikimedia Commons, domena publiczna

Ćwiczenie 5

Porównaj powstanie styczniowe z powstaniem listopadowym.

Ćwiczenie 6

Rozstrzygnij, czy zamieszczona poniżej mapa przedstawia bitwę z okresu powstania styczniowego. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Powstanie styczniowe

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa;
- 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie;
- 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego, z uwzględnieniem roli jego przywódców, w tym Romualda Traugutta;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego;
- 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

- analizuje w jakich okolicznościach wybuchło powstanie styczniowe;
- ocenia działania oddziałów powstańczych;
- wymienia konsekwencje upadku powstania.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca uczniom, aby zapoznali się z medium w sekcji „Mapa interaktywna”.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie przez nauczyciela tematu i celów zajęć, przejście do wspólnego ustalenia kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca jednemu z uczniów, aby zaproponował swoje skojarzenia z tematem lekcji.

Faza realizacyjna:

1. **Praca w grupach z treścią e-materiału.** Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
 - Grupa 1 i 4 – Powstanie styczniowe;
 - Grupa 2 i 5 – Przebieg walk;
 - Grupa 3 i 6 – Gloria Victis.

Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

2. Nauczyciel czyta polecenie nr 3 pod Mapą interaktywną: „Wyjaśnij przyczyny zróżnicowania natężenia działań oddziałów powstańczych w różnych regionach Królestwa Polskiego.” i prosi uczniów, aby wykonali je w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
3. **Praca z drugim multimedialnym („Sprawdź się + Film”).** Uczniowie zapoznają się z e-materiałem. Każdy uczeń pracuje indywidualnie, samodzielnie przygotowując odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń pod filmami. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji „Powstanie styczniowe” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Na koniec poleca chętnemu uczniowi podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz streszczenie tekstu zawartego w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

J.W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 1984.

A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000.

Wielka historia świata. Tomy 1–12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004–2006.

Wielka historia Polski, tomy 1–10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie na podstawie sekcji „Mapa interaktywna” przygotowują prezentację multimedialną będącą podsumowaniem lekcji.